

VAKIFTA AMAÇ

Hanefi Vakıf Hukuku Çerçevesinde Bir Araştırma

Hamdi Çilingir

İktisat Yayınları – 13
İktisat Düşüncesi Dizisi – 3

Çilingir H., *Vakıfta Amaç: Hanefi Vakıf Hukuku Çerçevesinde Bir Araştırma*

Yayına Hazırlayan: Merve Akkuş Güvendi
Musahhih: Muhammed Aydın

Tasarım: Seyfullah Bayram
Kapak Görseli: Celalettin Güneş

Baskı: Limit Ofset - Sertifika No: 28397
Litros Yolu 2. Matbacılar Sit. ZA13 Topkapı - Zeytinburnu / İstanbul
Tel: +90 216 212 567 45 35
1. Baskı: İstanbul, 2018
ISBN: 978-605-67900-4-1

© İktisat Yayınları, 2018
Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları
Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sok.
Güleriüz Apt. No:9 Daire:3 Kadıköy / İstanbul
Tel / Faks: +90 (216) 418 20 10
www.iktisatyayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadı Araştırma Merkezi'nin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Çilingir, Hamdi.
Vakıfta Amaç: Hanefi Vakıf Hukuku Çerçevesinde Bir Araştırma
1. Baskı, xiv + 232 s., 13.5 x 21 cm
Kaynakça ve dizin var.
ISBN- 978-605-67900-4-1
1. Vakıf 2. Vakıf Hukuku 3. Hanefilik

VAKIFTA AMAÇ

Hanefi Vakıf Hukuku Çerçevesinde Bir Araştırma

Hamdi Çilingir

İktisat Düşüncesi Dizisi

Bu dizide, iktisadi düşünce ile ilgili tarihsel ve güncel eserlere yer verilmektedir. Dizide iktisat düşüncesinin geniş ilgi alanında dinler, medeniyetler, isimler, ekoller, kuramlar ile ilgili detaylı incelemeler ve karşılaştırmalı çalışmalara yer verilecektir.

Dizide Yayınlanan Diğer Kitaplar

S.M. Hasanuzzaman, *İslam İktisadının Fikhi İlkeleri*

Zafar Iqbal, *Adalet: İslami ve Batılı Perspektifler*

Dizide Yayınlanacak Diğer Kitaplar

Syed Nawab Haider Naqvi, *Ahlâklı Olmak ve İnsanın Esenliği Üzerine Görüşler: İslam İktisadına Bir Katkı*

M. Akram Khan, *İslam İktisadının Sıkıntıları: Güncel Durum ve Geleceğin Bir Analizi*

Syed Nawab Haider Naqvi, *İslam Ekonomi ve Toplum*

M. Umer Chapra, *İktisadın Geleceği: İslami Bir Bakış*

Rauf Azhar, *İslam İktisadının Ekonomisi*

Hamdi ilingir

1983 yılında Yunanistan'ın Dimetoka şehrinde dünyaya geldi. 2006 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. 2014 yılında aynı üniversiteye bağlı Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İslâm Hukuku alanında doktorasını tamamladı. Akademik ilgi alanları arasında klasik fıkıh metinleri, vakıf hukuku ve tarihi, modernleşme dönemi Osmanlı hukuk düşüncesi gibi konular vardır.

İçindekiler

Önsöz

Giriş	1
Vakıf Çalışmalarında “Amaçın” Neresindeyiz	1
Kavramsal Çerçeve	7
Tarihsel Çerçeve	10
Teorik Çerçeve	32
1. Vakıfta Amaç Tanımlamak: Hukuki Tariflere Göre Amaç Kavramı	39
Vakfın Hukuki Tanımında Etkili Olan Amiller	39
Vakfın Hukuki Tanımı ve Amaç	40
2. Vakfın Amaçının Belirlenmesi ve Kapsamı	53
Amaçın Belirlenmesi	53
Amaç Belirleme Özgürlüğü ve Sınırları	69
Belirlenen Amaç Üzerinde Vakfın Tasarruf Özgürlüğü	101
Belirlenen Amaçın Kapsamı	107
3. Amaç Kapsamındaki Lehtarın Hak ve Sorumlulukları	115
Amaç Kapsamındaki Lehtarın Taahhüdü	115
Amaç Kapsamındaki Lehtar ve Vakfın Mülkiyeti	125
Amaç Kapsamındaki Lehtarın Kabul veya Reddi	131
Amaç Kapsamındaki Lehtarın Kabzı	138
Amaç Kapsamındaki Lehtarın Vakıftan Yararlanması	143
Sonuç	177
Kaynakça	215
Dizin	225

Önsöz

Vakıf, özünü İslam'daki sadaka ve infak anlayışından alan, tarihsel süreç içerisinde Müslümanların tecrübeleriyle gelişen ve zenginleşen, hizmet ettiği amaçlarla neredeyse hayatın bütün alanlarını kapsayan çok önemli bir müessesedir. İslam, Müslümanları bir yandan zekât, sadaka-i fıtır, öşür gibi zorunlu sadakalarla (*sadaka-i vâcibe*) yükümlü tutarken diğer yandan da onları nafil sadakalar (*sadaka-i nâfile*) konusunda teşvik etmiştir. Belli oranlarla ve belli şartlarla sınırlı olan zorunlu sadakaların sarf yerleri de büyük ölçüde İslam tarafından belirlenmiştir. Ancak nafil sadakaların oranları belli olmayıp kişinin takdirine bırakıldığı gibi sarf yerleri de (amaçları da) sadaka sahibinin tayinine bırakılmıştır. Nafil sadakanın bir türü olan vakıfta (*sadaka-i câriye*, *sadaka-i müebbede*) da sarf yeri ve amaçların belirlenmesi tamamen vakfı kuran kişilere bırakılmıştır. İşte tam da bu husustaki özgürlük ve geniş takdir yetkisine dayanarak Müslümanlar oran ve yükümlülük şartlarına bakmadan çok geniş mal varlıklarını bir birinden farklı amaçlara vakfetmiştir. Böylece tarihsel süreç içerisinde belli başlı esas amaç türleri yanında hayli renkli ve çeşitli vakıf amaçları ortaya çıkmıştır. Bu amaç çeşitliliği, vakıflarla ilgili herhangi bir esere bile bakılarak anlaşıl-

labilir. Vakıflardaki bu amaç çeşitliliği tarihi çalışmalarda çok iyi belgelenmiş ve ortaya konmuştur. Ancak vakfın amacında gözlenen bu çeşitliliği bazen sınırlandıran, bazen önünü açan, bazen belli yönlerle kanaliz eden ama şüphesiz her zaman yöneten ve yönlendiren hukuki ilkelerin ya da hukuk düşüncesinin izini süren ve İslam hukuku açısından amacı ele alan müstakil herhangi bir çalışma hemen hemen yoktur. Ben bu çalışmamda, vakfın amaç unsuruna odaklanacak, konuyu hukuki bir mesele olarak ele alacak ve bu hususta teorik bir çerçeve çizmeye çalışacağım. Kanaatimce vakfın amacına yönelik bir birinden farklı teorik yaklaşımlara ciddi şekilde ihtiyaç vardır. Çünkü ancak bu tür çalışmalarla geçmişteki amaç çeşitliliği ile günümüzdeki hayli farklı amaç türleri ve amaca dair çeşitli meseleler sağlıklı, tutarlı ve ilmi düzeyde değerlendirme imkanı bulunabilecektir.

Bu çalışma esas itibarıyla 2014 yılında tamamlanan *Hane-fi Vakıf Hukukunda Gaye Unsuru* başlıklı doktora tezimin kitap olarak yeniden düzenlenmiş halidir. Çalışmanın başından sonuna teşvik ve tenkitlerini esirgemeyen, sürecin her aşamasında kıymetli katkılarını benimle paylaşan danışman hocam Prof. Dr. İbrahim Kafi Dönmez'e medyûn-ı şükrânım. Yine tez jüri üyeleri olarak bu çalışmayı okuyan ve önemli katkı sağlayan Prof. Dr. Vecdi Akyüz, Prof. Dr. Murteza Bedir, Prof. Dr. İsmail Safa Üstün ve Prof. Dr. Hasan Hacak'a müteşekkirim. İlmî hayatımın şekillenmesinde çok önemli rolü bulunan ve her zaman için kendilerini minnetle anacağım hocalarım Prof. Dr. Murteza Bedir, Prof. Dr. Recep Şentürk ve Doç. Dr. Lütfi Sunar'a ayrıca teşekkür ederim. Hayatımda her zaman desteklerini hissettiğim kıymetli anne ve babama, eşim Zeyneb ve kızım Beyza'ya destekleri ve sabırları için minnettarım.

Hamdi Çilingir
Üsküdar, İstanbul, 2018